

Europese supermacht 1458-1490

Wie Hongaren vraagt naar hun geschiedenis, krijgt vaak een litanie van verloren veldslagen en wrede onderdrukkers te horen. Maar ze denken ook wel met weemoed terug. De glorierijke periode van koning Matthias Corvinus (1443-1490) is favoriet. **Ivo van de Wijdeven** vertelt over de man die van het koninkrijk Hongarije een Europese supermacht maakte.

Boeda op een houtsnede uit ca. 1493 (Beirerse Staatsbibliotheek Neurenberg).

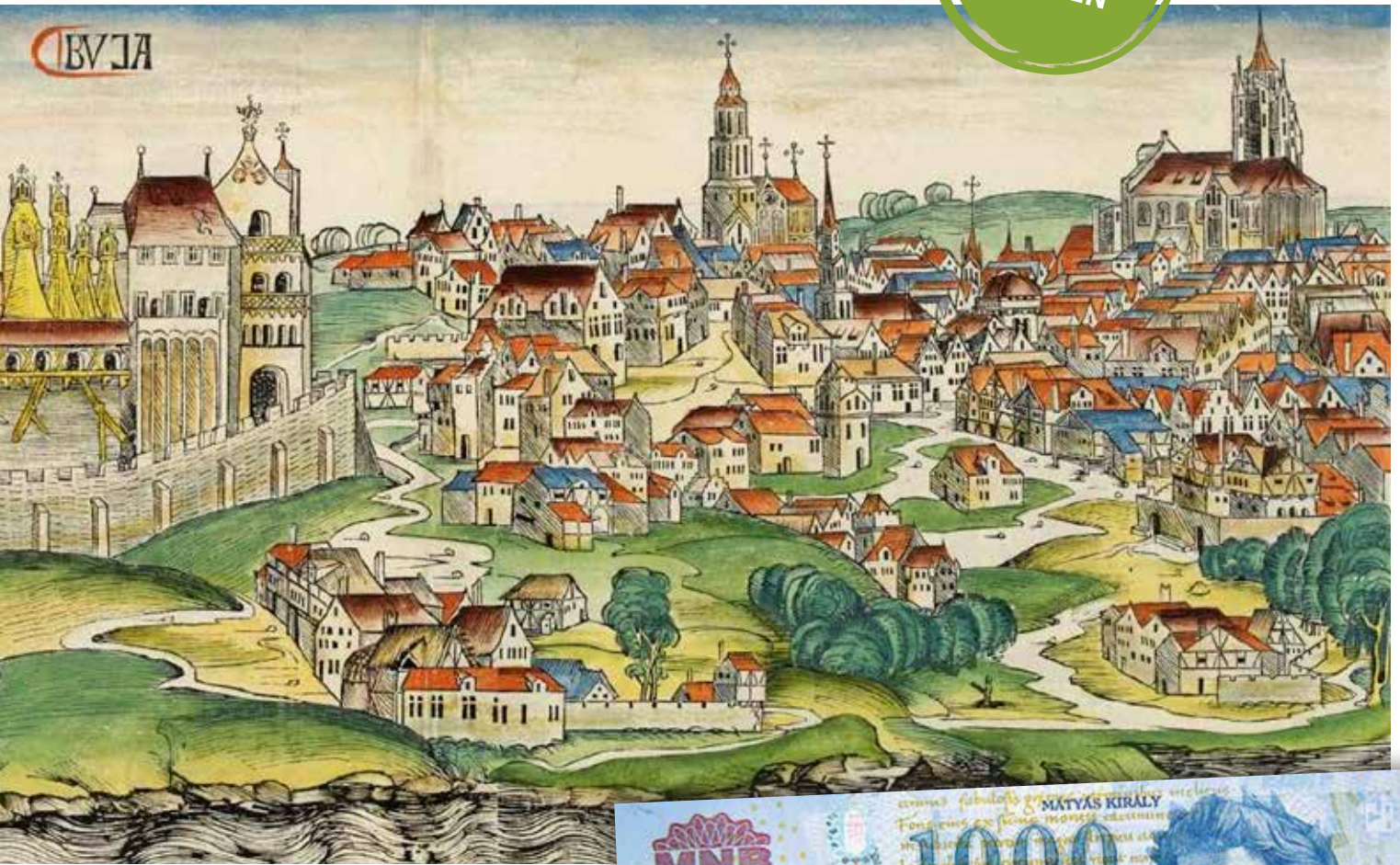
Boedapest, lente 1485. In de fraaie nieuwe vleugel van de burcht van Boeda, opgetrokken in Italiaanse renaissancestijl, bladerde een man door een van de indrukwekkende in leer gebonden folianten in zijn rijke bibliotheek. Achter de ramen flonkerde de Donau in het zonlicht. Aan beide oevers gonsde het van bedrijvigheid; iets verderop kon hij zusterstad Pest zien. Beide steden lagen op het kruispunt van belangrijke handelsroutes: ze vormden een schakel tussen Wenen, Praag, Krakau, havensteden aan de Zwarte Zee en stadstaten in Noord-Italië. Hongaarse wijn, runderen en paarden vonden gretig aftrek. In goudmijnen zoals die van Kremnica dolven Hongaren honderden kilo's goud per jaar. Het vond via

het bankwezen in Italiaanse steden als Florence en Venetië zijn weg naar de rest van Europa. Italiaanse architecten en kunstenaars waren graag geziene gasten in de burcht van Boeda. Nu kwam een bediende de aankomst van Leonardo da Vinci melden. De lezende man wilde hem vragen een Madonna te schilderen. Het werk moest een pronkstuk van zijn prestigieuze kunstcollectie worden. Tevreden sloeg hij zijn boek dicht. Er heerste eindelijk rust in zijn grote rijk, dat dankzij zijn oorlogsinspanningen niet alleen Hongarije, maar ook Slowakije, Silezië, Moravië, Kroatië, Transsylvanië, Vojvodina en gebieden rond de Oostenrijkse steden Wenen en Graz omvatte. Buurlanden Moldavië en Wallachije waren trouwe bondgenoten. Zelfs de zuidgrens van zijn rijk was stabiel: dankzij een vredesverdrag was de dreiging vanuit het Ottomaanse Rijk afgewend. Koning Matthias Corvinus was de trotse verdediger van christelijk Europa, wiens daden konden rekenen op instemming van de paus in Rome. Het koninkrijk Hongarije was een Europese supermacht. Dertig jaar later was er van Corvinus' rijk niets meer over. Na een klinkende Ottomaanse overwinning in de Slag bij Mohács resteerde in 1526 slechts een rompstaatje onder Habsburgse heerschappij. De rest was in handen van de sultan in Constantinopel (Istanboel). Dit maakt de periode dat Corvinus de scepter zwaaide over Hongarije des te specialer: 1458-1490 was een gouden tijdperk, maar het is buiten Hongarije zo goed als vergeten.

In blauw zijn weergegeven de veroveringen van Matthias Corvinus anno 1490 (Wikimedia Commons).

Matthias Corvinus op een Hongaars bankbiljet uit 2009 (Wikimedia Commons).

Rebellerende baronnen

Matthias werd op 23 februari 1443 geboren in Kolozsvár, nu Cluj-Napoca in Roemenië. Hij was de tweede zoon van de machtige Hongaarse veldheer Johannes Hunyadi. Op het wapenschild van de familie stond een zwarte raaf (Latijn: *corvus*), vandaar Matthias' bijnaam Corvinus. Zijn vader was regent voor koning Ladislaus Posthumus die pas vier jaar oud was toen hij de in 1437 overleden koning Sigismund opvolgde. Dit was een chaotische tijd waarin verschillende troonpretendenten elkaar bestreden en de Hongaarse adel uiteenviel in rivaliserende facties. Ook buitenlandse vorsten, zoals de keizer van het Heilige Roomse Rijk en de koning van Polen, mengden zich uit geopolitieke overwegingen nadrukkelijk in de strijd.

Dat Johannes Hunyadi in deze periode vol dynastieke ontwikkelingen als regent kwam bovendrijven had hij vooral te danken aan zijn militaire successen tegen de over de Balkan oprukkende Ottomanen. Een Hongaars-Poolse kruistocht onder zijn leiding liep weliswaar dood in 1444 in de Slag bij Varna (in het huidige Bulgarije), maar in 1456 lukte het bij Belgrado de Ottomaanse opmars te stuiten.

Hunyadi overleed kort na deze klinkende overwinning, en de 17-jarige Ladislaus Posthumus stierf een jaar later eveneens. De Habsburgse keizer Frederik III van het Heilige Roomse Rijk zag zich als de rechtmatige opvolger en liet dat opdringerig blijken, maar het overgrote deel van de Hongaarse adel was de buitenlandse inmenging zat. Ze kozen in 1458 Hunyadi's tweede zoon Matthias als koning.

De baronnen geloofden aan de toen 15-jarige Matthias een makkie te zullen hebben, iemand die van jongs af aan literatuur uit de klassieke oudheid verslond, vooral over krijgskunst, en naast Hongaars ook Latijn, Italiaans, Pools, Tsjechisch en Duits sprak. Maar in plaats van aan hun leiband te lopen, trok Matthias alle macht naar zich toe en rekende hij af met rebellerende edellieden – sommigen werden gedood, anderen verloren hun

Matthias Corvinus slaat de Luzernse diplomaat Melchior Russ, die in zijn dienst trad, tot ridder tijdens een mis in de Weense Stefansdom (Eidgenössische Chronik van Diebold Schilling, ca. 1513, manuscript Korporation Luzern).

bezittingen. Zo kwam er na twintig jaar eindelijk een einde aan de burgeroorlog.

Heilige Stefanskroon

Vrede kwam er echter nog niet. Keizer Frederik III weigerde zijn claim op te geven. Koning Matthias vocht diverse oorlogen met hem uit. Hij veroverde in 1485 zelfs Wenen. Belangrijker voor de Hongaren was dat Frederik na lang touwtrekken de Heilige Stefanskroon aan Corvinus overhandigde, waarmee volgens de overlevering de eerste christelijke koning van Hongarije Stefanus op Eerste Kerstdag van het jaar 1000 was gekroond. Na de dood van koning Sigismund in 1437 had Frederik dit ultieme Hongaarse symbool van de macht in handen gekregen.

Met zegen van de paus trok Corvinus ook op tegen de Boheemse koning George (Jiri) van Poděbrad, omdat die de leer van de proto-protestantse prediker Johannes Hus aanhing. Toen Corvinus Moravië en Silezië inlijfde, kreeg hij het stevig aan de stok met de Poolse koning Casimir IV, die vond dat zijn buurman wel erg machtig werd. Maar Corvinus behield zijn veroveringen en mocht zich koning van Hongarije en Kroatië, koning van Bohemen en hertog van Oostenrijk noemen.

En dan was er de aanhoudende Ottomaanse dreiging vanuit het zuiden. Sultan Mehmet II, die in 1453 Constantinopel had ingenomen, knabbelde aan de ring van bufferstaten rond Hongarije. Corvinus vocht diverse veldslagen met hem uit in Servië, Wallachije en Moldavië en wist net als zijn vader eerder de Ottomaanse opmars stevig te vertragen. Een meevaller was dat Mehmeds opvolger Bayezid eerst in eigen rijk orde op zaken wilde stellen. Hij en Corvinus sloten in 1482 een verdrag.

Renaissancevorst

Tijdens al deze oorlogen maakte Corvinus dankbaar gebruik van het eerste professionele staande leger in Europa, naar de kleur van de wapenrusting van de aanvoerders het Zwarte Leger genoemd. Om de vele veldtochten te bekostigen harkte hij torenhoge 'buitengewone' belastinggelden binnen. Uit angst voor het Ottomaanse Rijk stemde de Hongaarse adel er iedere keer weer morrend mee in dat de boeren in hun gebied de staatskas spekten (in plaats van henzelf). Om de geldstroom in goede banen te leiden kregen ambtelijke functionarissen een grotere rol aan het hof en

Wie waren de dupe in deze gouden eeuw?

De renaissance kwam niet buiten de muren van de burch van Boeda. Zelfs veel edelen waren en bleven ongeletterd. De gewone Hongaar kreeg al helemaal niets mee van de Bibliotheca Corvina en andere grandeur. In Hongarije woonden en werkten vooral boeren. Zij draaiden op voor naar schatting 85% van de hoge be-

lastingen die Matthias Corvinus liet innen om zijn oorlogen en dure hofhouding te bekostigen. In een kroniek uit 1479 is te lezen dat weduwen en wezen de koning om die reden vervloekten. Bovendien waren vooral boeren de dupe van de geregeld plunderend rondtrekkende legers. Na zijn dood kantelde het imago. In

Hongarije, Kroatië, Slovenië en Servië deden diverse populaire volksverhalen de ronde over 'Matthias de Rechtvaardige', die vermomd door zijn rijk zwierf om recht te doen aan zijn onderdanen. De gewone man had kennelijk onder Corvinus' opvolgers nog meer te lijden.

Een luisterrijk voorganger van Matthias Corvinus was Sigismund (1368-1437), die vijftig jaar de scepter over Hongarije zwaaide. Niet alleen droeg hij de Heilige Stefanskroon (zie inzet), hij mocht zich ook koning van Bohemen noemen, van Italië en uiteindelijk keizer van het Heilige Roomse Rijk. Een pan-Europese kruistocht tegen de Ottomanen in 1396 onder zijn leiding liep bij Nicopolis uit op een smadelijke nederlaag, maar verder geldt ook Sigismunds tijd op de troon als een Hongaarse bloeiperiode. De handel en bedrijvigheid namen onder hem enorm toe. Neem Boeda: toen Sigismund zijn laatste adem uitblies, was een plek waar eerst alleen schapen graasden een belangrijke stad in Midden-Europa, een regeringscentrum met 20.000 inwoners geworden. Afgebeeld: de keizerskroning van Sigismund in 1410. Rond hem de keurvorsten (uit Mainz, Trier en Keulen) en drie wereldlijke vorsten, uit Bohemen, Saksen en Brandenburg (Bernse kroniek ca. 1480, manuscript Burgerbibliothek Bern).

werd er een wetboek opgesteld – een voor de 15de eeuw opmerkelijk gecentraliseerde aanpak. Corvinus spendeerde ook veel aan cultuur: hij haalde als eerste Europese vorst de Italiaanse renaissance binnen. Na zijn (derde) huwelijk met prinses Beatrix van Napels kreeg het Hongaarse hof steeds meer Italiaanse grandeur. Matthias Corvinus gedroeg zich bewust als een renaissancevorst, die niet alleen als mecenas gul het werk van hoofdzakelijk Italiaanse kunstenaars en denkers stimuleerde, maar ook nachtenlange discussies met hen voerde. Als boekenliefhebber sprokkelde hij een indrukwekkende verzameling van 2500 banden met werken uit de klassieke oudheid en het vroege christendom bij elkaar. Alleen de pauselijke bibliotheek van het Vaticaan was groter dan zijn Bibliotheca Corvina.

Slechte vijg

Na Corvinus' onfortuinlijke dood in 1490 – hij overleed na het eten van een slechte vijg, het is onduidelijk of deze rot of vergiftigd was – viel zijn koninkrijk uiteen. Zijn huwelijken waren kinderloos gebleven en er brak een nieuwe machtsstrijd tussen de Hongaarse baronnen uit. Keizer Frederik III pakte Wenen weer terug en de Poolse Jagiellonendynastie wist zichzelf niet alleen op de troon van Bohemen, maar ook van Hongarije te manoeuvreren. In de chaos was er niemand die de Ottomanen kon stoppen toen zij hun opmars hervatten. Na de verovering van Hongarije braken ze alles wat Corvinus had opgebouwd tot de grond toe af of sleepten

het mee naar Istanboel. En het schilderij van Leonardo? Dat blijft een mysterie, als het al ooit is afgekomen. Misschien is het net als zoveel andere kunstschatten vernield.

Fysiek bleef er bar weinig over van zijn heerschappij, maar Corvinus' naam stond in de eeuwen daarna, toen achtereenvolgens de Ottomanen en de Habsburgers het land in hun greep hielden, symbool voor Hongaarse kracht en onafhankelijkheid. In Hongarije is men hem nooit vergeten.

Ivo van de Wijdeven is historicus en politiek analist. Hij schreef over onder andere dit onderwerp in *De spoken van Visegrád* (Unieboek/Spectrum, 2018).

De Bibliotheca Corvina raakte na 1526 verspreid over heel Europa. De Nationale Bibliotheek van Hongarije verzamelt de overgebleven banden nu virtueel. Scan de QR-code om rond te neuzen in de collectie en de prachtige werken digitaal te bewonderen, of ga naar <https://corvina.hu/en/category/virtual-corvinas/all/>

VERDER LEZEN

► **Pál Engel**, *The Realm of St. Stephen. A History of Medieval Hungary, 895-1526*, I.B. Tauris, 2001